

AUDZĒŠANAS PROGRAMMA

TRUŠKOPIBĀ

no 2019. gada un turpmāk

2019. gada 1. marts

Audzēšanas programma sagatavota saskaņā ar Latvijā spēkā esošiem normatīvajiem dokumentiem.

Programmu izstrādāja biedrība „Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija” un Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” (turpmāk organizācijas)

Programma apstiprināta biedrības „Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija” valdes sēdē 01.03.2019.

Programma apstiprināta Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības „Trusis un citi” valdes sēdē 01.03.2019

Grozījumus apstiprināja Biedrības “Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija” un Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības “Trusis un citi” valdes sēdē 22.03.2025

Saturs

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums	5
Ievads.....	6
1. Audzēšanas programmas pamatojums	7
1.1. Mērķis.....	7
1.2. Uzdevumi	7
1.3. Programmas nepieciešamība	7
1.4. Programmas realizētāji	7
2. Šķirnes trušu audzēšanas metode - tīraudzēšana.....	9
3. Trušu šķirņu raksturojums	9
3.1. Lielās šķirnes.....	9
3.2. Vidējās šķirnes.....	11
3.3. Mazās šķirnes	24
3.4. Īsmatainās šķirnes.....	26
4. Trušu izcelsmes reģistrācijas sistēma, ciltsdokumentācija.....	28
4.1. Dzīvnieka individuālās uzskaites kartīte (ciltskartīte).....	28
4.2. Zootehniskais sertifikāts.....	30
4.3. Pamatganāmpulka saraksts.....	31
4.4. Jauntrušu uzskaites reģistrs	31
4.5. Šķirnes trušu eksterjera novērtēšanas kartīti	31
4.6. Izcelsmes apliecinājums	31
5. Tīršķirnes trušu vērtēšana.....	32
5.1. Jauntrušu novērtēšana.....	32
5.2. Šķirnes trušu vērtēšana pēc fenotipa	35
5.2.1. Trušu vērtēšana pa pozīcijām un fenotipiskās kļūdas.	36
6. Ciltsdarba organizēšana snieguma pārbaudes saimniecībās	40
6.1. Veicamie pasākumi.....	40
6.2. Izlases un atlase	40

7.	Ciltsvērtības noteikšana snieguma pārbaudes saimniecībā	41
7.1.	Selekcijas uzdevumu sasniegšanas un ciltsvērtības noteikšanas kritēriji:.....	41
7.2.	Vaislas trušu novērtēšana pēc pēcnācējiem.....	42
	Izmantotā literatūra.....	44
	PIELIKUMI.....	45
	Vēlamā trušu dzīvmasa, kg	46
	Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecības paškontrole	47

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums

Ciltsdarbs: attiecībā uz lauksaimniecības dzīvniekiem - tāds saskaņā ar audzēšanas programmu īstenojams zootehnisko pasākumu kopums dzīvnieku ģenētisko un saimnieciski derīgo īpašību izkopšanai, kurā ietilpst pareiza uzskaitē, snieguma pārbaude, izlase, atlase un ģenētiskās kvalitātes noteikšana.

Ciltsdokumentācija – dokumenti, kas nodrošina informāciju par dzīvnieka un tā priekšteču izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību, kā arī par pārmaiņām, kas notikušas ar dzīvnieku tās dzīves laikā.

Snieguma pārbaude – process audzēšanas programmas īstenošanai, kas nodrošina kvantitatīvus un kvalitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku, tā produktivitāti, eksterjeru, kā arī citus ģenētiskās kvalitātes noteikšanai nepieciešamos datus un šo datu reģistrēšanu.

Zootehniskais sertifikāts – tīršķirnes vaislas lauksaimniecības dzīvnieka, tā vaislas materiāla izcelšanos un ciltsvērtību apliecinošs dokuments.

Izcelsmes apliecinājums – šķirnes truša izcelšanos apliecinošs dokuments.

Jauntrusis – atšķirts trusis no divu mēnešu vecuma, atlasīts vaislai, bet vēl nav uzsācis vaislas darbību.

Tīršķirnes trusis – Latvijā izaudzēts šķirnes trusis ar izcelšanās datiem četrās paaudzēs vai ievests no ārvalstīm un izcelsmes dokumenti iesniegti apstiprināšanai Latvijas šķirnes trušu audzētāju organizācijās.

Pamatganāmpulks – izlasīti šķirnes truši atražošanai.

Pārraudzība – process, kas nodrošina kvantitatīvus un kvalitatīvus datus par lauksaimniecības dzīvnieku un tā produktivitāti un šo datu reģistrēšanu.

Pārraugs – fiziska persona, kas veic pārraudzības datu uzskaiti vai snieguma datu uzskaiti, ja tā saņēmusi sertifikātu vai apliecinājumu trušu pārraudzībai atbilstoši normatīvajiem aktiem par izglītību un profesionālās kvalifikācijas prasībām fiziskajām personām.

Šķirne – vienas sugas dzīvnieku populācija, kurai ir ģenētiski noteiktas līdzīgas īpašības.

Šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju biedrība – komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība vai nodibinājums, kas nodarbojas ar noteiktas lauksaimniecības dzīvnieku sugas un šķirnes vai līnijas izkopšanu un selekciju.

Vērtētājs – fiziska persona, kura ir saņēmusi sertifikātu trušu vērtēšanā atbilstoši normatīvajiem aktiem par izglītību un profesionālās kvalifikācijas prasībām fiziskām personām, kas nodarbojas ar lauksaimniecības dzīvnieku vērtēšanu.

Virspārraudzība – individuālās lauksaimniecības dzīvnieku snieguma pārbaudes un pārraudzības sistēmas sastāvdaļa, kuras ietvaros tiek pārbaudīta dzīvnieku snieguma pārbaudes, pārraudzības un izcelsmes datu ticamība.

Ievads

Truškopības nozares mērķis ir iegūt pēc iespējas vairāk un labāku produkciju. Šī mērķa sasniegšanai nepietiek tikai ar labiem ēdināšanas un turēšanas apstākļiem, ar labas trušu šķirnes izvēli. Šķirne pastāvīgi jāpilnveido izlases un atlases ceļā, izmantojot līnijas un saimes (ģimenes). Iedzimtības ceļā pēcnācēji savas īpašības pārmanto no vecākiem, tomēr tie nekad nav savu vecāku tieša kopija. Prasmīgi izmantojot zināšanas par dzīvo organismu iedzimtības un mainības likumībām, iespējams iegūt sev vēlamus rezultātus.

Lai sekmētu mērķtiecīgu selekcijas darbu, šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizācijām saskaņā ar to atbilstības kritērijiem jānodrošina pārraudzība un vērtēšana snieguma pārbaudes trušu audzēšanas saimniecībās. Savukārt audzētājiem nepieciešama profesionālā izaugsme - apgūstot vajadzīgās zināšanas un iemaņas truškopībā. Ņemot vērā pašreizējo Latvijas ekonomisko situāciju, var prognozēt, ka daudzas ģimenes varētu audzēt trušus tikai pašpatēriņam.

Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu truškopības produkciju – gaļu, ādas un trušu vilnas izstrādājumiem, nepieciešams palielināt komerciālo saimniecību skaitu, kur nodarbosies ar trušu produkcijas ražošanu. Savukārt, sadarbībā ar snieguma pārbaudes trušu audzēšanas saimniecībām, iespējama augstvērtīga saimnieciski lietderīgo trušu šķirņu vaislas dzīvnieku iegāde.

Snieguma pārbaudes trušu audzēšanas saimniecībās ciltsdarba speciālistu pārraudzībā jāveic padziļināts selekcijas darbs atbilstoši izvēlētajām trušu šķirnēm un selekcionējamām šķirnes pazīmēm.

Turpmākā truškopības ciltsdarba attīstībā jāorientējas galvenokārt uz kvalitatīva trušu vaislas materiāla ražošanu.

1. Audzēšanas programmas pamatojums

Virsmērķis - audzēšanas programmā uzskaitīto trušu šķirņu uzlabošana

1.1.Mērķis - izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas attiecīgai trušu populācijai;

1.2.Uzdevumi programmas īstenošanai :

1.1.2. vaislas trušu māšu selekcija pēc produktīvām pazīmēm – spēja regulāri apaugļoties, auglības, trusēnu saglabāšanas;

1.1.3.vaislas trušu tēvu izlase - pēc grūsno mātīšu īpatsvara, meitu produktivitātes;

1.1.4. jauntrušu izlase - pēc vecāku produktivitātes un eksterjera;

1.1.5.šķirnes trušu snieguma pārbaudes datu uzskaitē un analīzē datorprogrammā „Šķirnestrūsis2”.

1.3.Programmas nepieciešamība

Selekcijas darba specifiku truškopībā nosaka trušu bioloģiskās un saimnieciskās īpatnības - truši ātri aug un vairojas. Lai sasniegtu saimnieciskās darbības rentabilitāti nepieciešams nokomplektēt trušu ganāmpulku ar kvalitatīvu vaislas materiālu.

Truškopības nozarē iesaistītām biedrībām un snieguma pārbaudes saimniecībām mērķis – ģenētiski augstvērtīga tīršķirnes vaislas materiāla audzēšanu un konkurētspējas palielināšanu vietējā un ārējā tirgū. To sasniegšanai nepieciešama atbilstoša audzēšanas programma truškopībā, kurā atspoguļo populāciju produktivitātes līmeni, norāda sekmīgas izlases un atlasas priekšnoteikumus un pasākumus to īstenošanai.

1.4.Programmas realizētāji

Audzēšanas programmas truškopībā realizēšanā ir iesaistīti:

- šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecības;
- šķirnes lauksaimniecību dzīvnieku audzētāju biedrības: biedrība „**Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija**” un Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „**Trūsis un citi**”.

Izvirzīto mērķu sasniegšanai nepieciešama iepriekš minēto biedrību saskaņota darbība, lai sekmētu selekcijas attīstību nozarē.

Biedrības kārtu un uztur:

- šķirnes trušu ciltsdarba, snieguma pārbaudes un pārraudzības informācijas datubāzi,
- virspārraudzību,
- izsniedz zootehnisko sertifikātu tīršķirnes dzīvniekiem,
- izsniedz izcelsmes apliecinājumu trušiem, kuru šķirnes nav iekļautas audzēšanas programmā,
- organizē ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanas pasākumus, izsoles un līdzdalību lauksaimniecības dzīvnieku izstādēs.
- ciltsdarba speciālisti un vērtētāji sniedz konsultācijas dzīvnieku turēšanā, ēdināšanā, selekcijā un ganāmpulku izkopšanā.

Biedrībās 18 trušu šķirnēm veic snieguma pārbaudes uzskaiti.

Plānotie vidējie rādītāji šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecībās 2019. gadā un turpmāk

1. tabula

Šķirņu iedalījums	Vidēji metienā dzimuši trusēni	Vidēji 2mēn. vecumā atšķirti trusēni	Trusēnu saglabāšana līdz atšķiršanai, %	Dzīvmasa 2 mēn. vecumā, kg	Dzīvmasa 3 mēn. vecumā, kg	Dzīvmasa 4 mēn. vecumā, kg
1	2	3	4	5	6	7
Lielās šķirnes	6,0	5,8	96	1,6	3,0	4,2
Vidējās šķirnes	6,0	5,8	96	1,4	2,0	2,4
Mazās šķirnes	5,0	4,8	96	0,8	1,3	1,8
Īsmatainās šķirnes	6,0	5,8	96	1,0	1,6	2,0

Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecībās, savu ganāmpulku izkopšanai un uzlabošanai, veic rūpīgu vaislas dzīvnieku izlasi un atlasu, izbrāvētos dzīvniekus aizstājot ar produktīvākiem pēcnācējiem, vai iegādājoties vaislas tēviņus un mātītes Eiropas Savienības valstu rīkotajās šķirnes dzīvnieku izstādēs.

2. Šķirnes trušu audzēšanas metode - tīraudzēšana

Tīraudzēšana ir audzēšanas metode, kad dzīvnieku pārošanu veic vienas šķirnes ietvaros. Audzējot tīršķirnes ir jāsaglabā un jāpilnveido šķirnes dzīvnieku produktivitāte un uzbūves tipi, pasargājot to no svešu asiņu piejaukuma. Šķirnes uzlabošanu panāk ar mērķtiecīgu dzīvnieku izlasi un atlasī. Tīršķirnē ieskaita dzīvniekus, kuriem piemīt dotās šķirnes raksturīgākās īpašības un kuri cēlušies no vienas un tās pašas šķirnes vecākiem, kuru piederību tīršķirnei apstiprina dokumenti.

Šķirnību nosaka, pamatojoties uz ciltsdokumentiem, kā arī pēc fenotipiskām pazīmēm.

3. Trušu šķirņu raksturojums

3.1. Lielās šķirnes

AUNTRUSIS

Tips un ķermeņa uzbūve: ķermenis plecīgs, plats un masīvs, bet ne neveikls. Korpuss ir īss un plecīgs ar labi noapaļotu aizmugurējo daļu. Lielo šķirņu trušiem ķermeņa platums izteikts vairāk kā garums. Skausts ir spēcīgs un īss, galva bez izteikta kakla, cieši pievienota ķermenim. Kājas relatīvi īsas, spēcīgas un novietotas taisni.

Mātīšu ķermenis nedaudz smagāks kā tēviņiem. Mātītēm pieļaujama neliela, labas formas pakakle.

Dzīvmasa:

2.tabula

5.0 – 5.24 kg	5.25 – 5.49 kg	5.50 – 9.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: izteikti bieza pavilna ar labi izteiktām robežām. Apmatojuma garums apmēram 4 cm. Ausis labi apmatotas.

Galva: iespaidīgajai raksturīgajai “auna” galvai jābūt abiem dzimumiem ļoti labi izteiktai. Tā nedrīkst būt gari izstiepta. Pieres un deguna daļas platas. Deguns stipri izliekts, izteikta vaigu daļa. Acis lielas, izteiktas.

Ausis: nokarenās ausis ar izteiktu pamatni veido “kroni” un, nokarājoties uz abām pusēm, veido pakava formu. Ausis ir stabilas pie pamatnes un noapaļotas galos. Kopējais ausu garums 38-45 cm.

Krāsa un zīmējums: atzītās krāsas ir meža, zaķu, balta (sarkanām vai zilām acīm), tīringas (madagaskaras), mēteļa raibums uz dažādas pamatkrāsas. Krāsas iespējamās kā citām šķirnēm.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

3.2. Vidējās šķirnes

LIELA ŠINŠILLA

Tips un ķermeņa forma: ķermenis liels, labi muskuļots, noapaļots, platām krūtīm. Galva labi attīstīta, platu pieri un pilnīgiem vaigiem. Taisnas, spēcīgas kājas. Gaļīgas, apmatotas ausis. Acis brūnas, nagi tumšā raga krāsā. Apmatojums biezs, kopējā krāsa zilganpelēka ar pārslainu melnu nokrāsu. Ausu apmales un astes virspuse melni, loki ap acīm, pavēdere astes apakša balti. Ķermeņa dzīvmasa ne lielāka par 5.5 kg.

Dzīvmasa:

3.tabula

3.5 – 4.00 kg	4.01 –4.49 kg	4.50 – 5.50 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: vidēji garš ar biezu paviļu, kopējā krāsa zilganpelēka ar pārslainu melnu noēnojumu.

Galva un ausis: galva labi attīstīta, platu pieri un pilnīgiem vaigiem. Gaļīgas, apmatotas ausis.

Segkrāsa: spoža, koša, gaiši pelnu pelēka ar zilganu tonējumu un pārslainu, melnu noēnojumu.

Pavilna: pa visu ķermeni tumši zila. Pavēderes un astes apakšpusēs tonis balti pelēcīgi zilgans.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

LIELAIS GAIŠAIS SUDRABOTAIS

Tips, ķermeņa forma: labi muskuļots spēcīgs ķermenis ar platām krūtīm un iegurni. Galva apaļīga ar platu pieri. Acis brūnas. Labi apmatotas ausis. Ausu garums 12.0-14.50 cm.

Dzīvmasa:

4.tabula

4.0 – 4.24 kg	4.25 –4.49 kg	4.50 – 5.50 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garš ar ļoti biezu pavilnu un labu akotu.

Sudrabojuums un vienmērīgums. Sudrabojuums tiek radīts caur atsevišķiem, vienmērīgi sadalītiem, īsiem, spēcīgiem akotmatiem, kuri parādās sudraboti balti, tiem jābūt pa visu ķermeni, tā, lai uz visām ķermeņa daļām būtu vienmērīgs sadalījums. Tumšie akotmati 10mm garāki. Pēc intensitātes var būt vājš, vidējs vai gaišš sudrabojuums. Vidējais sudrabojuums tiek vērtēts augstāk.

Segkrāsa sudrabojuums vienmērīgs pa visu ķermeni, ko piedod segmatu baltie gali. Tie līdz 1cm var pārsniedz melno matu galus. Ausis, purniņš un ķepas var būt tumšāki.

Pavilna. Pavilna tumši zila. Baltie akotmati nedrīkst caurstrāvēt pavilnu. Vecākām trusenēm pavilna var būt gaišāka.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

VĪNES ZILAIS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis mazliet izstiepts, vienmērīgi muskuļots, priekšējā un pakaļējā daļa vienādi plata. Muguras līnija plata ar labi noapaļotu pakaļējā daļu. Krūtis platas, kakls īss. Kājas spēcīgas, vidēji garas.

Dzīvmasa:

5.tabula

3.75 – 3.99 kg	4.00 – 4.24 kg	4.25 – 5.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garš, biezs un vienmērīgs. Labi apmatotas ausis.

Galva un ausis: Galva spēcīga. Piere plata. Izteikta vaigu daļa. Kakls īss. Ausis gaļīgas, stāvas, samērīgas ar ķermeņa garumu. Ausu garums 10,0 – 13,5 cm.

Segkrāsa un vienmērīgums: Segkrāsa vienmērīga pa visu ķermeni, spoža. Krāsojums no vidēji zilas līdz tumši zilai (tērauda krāsa). Vēdera krāsa nedaudz gaišāka. Acis pelēkzilas, nagi tumši.

Pavilna krāsa nedaudz gaišāka par segkrāsu.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

VĪNES ZILPELĒKAIS

Tips un ķermeņa forma. Ķermenis viegli noapaļots, veltņveida. Krūšu un pakaļdaļa vienādi platas. Izteikta muguras līnija. Kakls īss, spēcīgs. Spēcīgas, vidēji garas kājas, vidēji augstu stāvotni. Mātītes smalkākas, ieteicams bez pakakles. Vecākām pieļaujama neliela, simetriska pakakle.

Dzīvmasa:

6.tabula

3.75 – 3.99 kg	4.00 –4.24 kg	4.25 – 5.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: Apmatojums vidēji garš, biezs, elastīgs. Ausis labi apmatotas.

Galva un ausis: Galva spēcīga, izteiktiem vaigiem. Pieres un deguna daļa plata. Ausis spēcīgas, stingras, V formas, garums 10.0-13.5 cm.

Virskrāsa un vienmērīgums: Virskrāsa zilpelēka ar tumšu, vidēju vai gaišu tonējumu. Priekšroka vidējam tonim. Vēdera daļa un astes apakša balta līdz krēmīgai. Virskrāsu caurvij zili akotmati. Krūtis kājas nedaudz gaišākas. Acu riņķi, vaigi, kāju iekšpuse pelēki balti līdz krēmkrāsai. Ausu malas zilas. Skausta ķīlis norobežots un brūngans. Astes virspuse tumšāka.

Starpkāsa un paviļna. Starpkāsa 5-8mm plata , labi norobežota, brūna vai sarkanīgi brūna.Paviļna pelēki zila, vienāda pa visu ķermeni, 2/3 no matu garuma.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

VĪNES MELNAIS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis veltņveida, krūšu un pakaļdaļa vienādi platas. Izteiktu muguras līniju un noapaļotu pakaļdaļu. Kakls īss, spēcīgs. Kājas spēcīgas, vidēji garas, vidēji augstu stāvotni. Mātītes smalkākas un ieteicams bez pakakles. Vecākām mātītēm pieļaujama neliela, simetriska pakakle.

Dzīvmasa:

7.tabula

3.75 – 3.99 kg	4.00 – 4.24 kg	4.25 – 5.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: Apmatojums vidēji garš, biezs, spīdīgs. Ausis labi apmatotas.

Galva un ausis: Galva spēcīga. Pieres un deguna daļa spēcīga, izteikti vaigi. Galva pieguļoša ķermenim. Ausis spēcīgas noapaļotas. Garums 10.0-13.5 cm.

Virskrāsa: Virskrāsa melna, spīdīga, vienāda pa visu ķermeni, tikai vēdera daļa matēta. Acis brūnas. Nagi brūni līdz melni.

Pavilna: Pavilna tumši zila pa visu ķermeni.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

LIELAIS MARDERS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis viegli noapaļots. Priekšējā un pakaļējā daļa vienādi platas un muskuļotas. Galva liela, izteiktiem vaigiem, cieši pie ķermeņa. Kājas īsas un spēcīgas. Ausis spēcīgas, labi noapaļotas. Ideālais garums 11.0-13.0 cm. Vecākām trusenēm pieļaujama neliela, simetriska pakakle.

Dzīvmasa:

8.tabula

3.50 – 3.74 kg	3.75 –3.99 kg	4.00 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: Apmatojums vidēji garš, biezs, vienmērīgs. Ausis labi apmatotas.

Virskrāsa: Sastopamas zilas un brūnas, gaišākas un vidējas nokrāsas. Reti tumšais tonis. Virskrāsa kļūst gaišāka no krustiem un sāniem. Pakaļējās ciskas un pleci tumšāki. Vaigi , krūtis, vēders gaišāki. Acis pelēki zilas ar sarkanu spīdumu. Nagi raga krāsā.

Zīmējums: Pāri mugurai stiepjas 8-10 cm tuša strīpa ar neizteiktām robežām. Maska tumšāka ar neizteiktu robežu līdz acu augstumam. Ausis, kājas, aste tumši kā maska.

Pavilna: Zilajam marderim zilgana, brūnajam atbilstoši brūnā mardera krāsai. Zem gaišākās virskrāsas arī pavilna gaišāka.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

KALIFORNIJAS

Tips un uzbūve: ķermenis īss, drukns, kompakts. Ķermeņa uzbūve vienmērīgi muskuļota no lāpstiņām līdz labi noapaļotai pakaļējai daļai. Kāju stāvošne plata.

Dzīvmasa:

9.tabula

3.50 – 3.74 kg	3.75 –3.99 kg	4.00 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garš, biezs, spožs.

Galva un ausis: galva cieši pie ķermeņa, īsa un spēcīga. Ausis – labi apmatotas, noapaļotas. Ausu garums 11.0-13.0cm.

Krāsojums: apmatojums balts. Acis sarkanas, nagi tumša raga krāsā.

Zīmējums: tumšais tonējums aptver purniņu, ausis, kājas un astes augšpusi, kontrastējot ar balto segkrāsu. Maska ir iegarena, ovāla forma, labi noapaļota, jānosedz deguns un jāsniedzas sāniski līdz augšžoklim, kas var apņemt apakšžokli. Tam nevajag sniegties virs acu līmenim. Priekškāju zīmējums sniedzas līdz locītavai, pakaļkāju nedaudz virs locītavas. Zīmējuma robežai jābūt asi novilkta.

Tonējums var būt melnā, zilā vai Havannas šķirnes trušu krāsā.

Krāsojums: apmatojums balts. Acis sarkanas, nagi tumša raga krāsā. Jauntrušiem var būt pelēcīgs krāsojums. Trušiem vecākiem par 12 mēnešiem pieļaujams neliels uzacu krāsojums.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

BURGUNDAS

Tips un uzbūve: Ķermenis nedaudz izstiepts. Priekšējā un aizmugurējā daļa vienādā platumā un izteikta muguras līnija. Aizmugure noapaļota. Krūtis labi attīstītas. Kakls cieši pie spēcīga skausta. Kājas spēcīgas un vidēji garas, stāvošas taisnām, platām priekškājām ir augsta un panāk vēdera atstatumu no pamatnes. Vecākām trusenēm var būt neliela, labi noformēta pakakle.

Dzīvmasa:

10.tabula

3.50 – 3.74 kg	3.75 – 3.99 kg	4.00 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garš, biezs, un labi vienmērīgi norobežots.

Galva un ausis: Ausis spēcīgas. Piere un deguna daļa plata, tēviem skaidri izteikti vaigi. Ausis labi sēž uz galvas, V formas. Ausu garums 12.5-14.5 cm

Segkrāsa un vienveidīgums: Apmatojuma krāsa dzeltenī sarkana (siltā tonis). Krāsojums vienmērīgs pa visu ķermeni. Deguna, acu, vaigu krāsojums gaišāks līdz krēmkrāsai. Vēdera krāsa krēmkrāsā. Astes apakšējā daļa balta. Acis brūnas, nagai tumša raga krāsā.

Pavilna krāsa nedaudz gaišāka par akotmatiem. Pie ādas tās tonis kļūst gaišāks, apmēram 6mm. Vēdera pavilnas krāsa atbilstoši gaišāka un pie ādas balta.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

JAUNZĒLANDES SARKANAIS

Tips un ķermeņa forma: ķermenis cilindra formas, priekšējā un pakaļējā daļa vienādi platas. Pakaļdaļa labi noapaļota. Krūtis labi izteiktas, kakls īss, skausts spēcīgs. Spēcīgas, vidēji garas kājas. Vecākām trusenēm pieļaujama neliela pakakle.

Dzīvmasa:

11.tabula

3.50 – 3.74 kg	3.75 –3.99 kg	4.00 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garš, biezs un nav rupji norobežots. Ausis labi apmatotas.

Galva un ausis: Galva spēcīga. Piere un deguns plati. Izteikta zoda-vaigu daļa. Galva cieši pie ķermeņa. Ausis spēcīgas, stabilas. Ausu garums 10.5-12.5 cm.

Segkrāsa un vienmērīgums: Segkrāsa intensīvi sarkana, spoža. Acu apli, zods, vēders, kāju iekšpuse, astes apakšpuse gaišāka, bet ne balta. Acis brūnas. Nagi raga krāsā.

Pavilna: krāsa līdzīga segkrāsai.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

JAUNZĒLANDES BALTAIS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis plats, noapaļots, veltnveida, labi muskuļots. Kājas īsas, spēcīgas, platu stāvotni. Aste pieguļ cieši ķermenim. Pieļaujama neliela, simetriska pakakle.

Dzīvmasa:

12.tabula

3.50 – 3.74 kg	3.75 –3.99 kg	4.00 – 5.50 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: Apmatojums vidēji garš, biezs. Ausis labi apmatotas. Galva: Galva īsa, spēcīga platu pieri un degunu. Labi pieguļ ķermenim.

Ausis: Ausis īsas, noapaļotas, gaļīgas, garums 10.0 – 12.0 cm

Krāsa: Apmatojuma krāsa balta. Acis sarkanas, nagi bezkrāsaini.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

BALTAKOTAINAIS

Tips un ķermeņa forma. Ķermenis veltņveida, platām krūtīm, labi noapļotu pakaļējo daļu. Izteikta muguras līnija. Kājas vidēji garas, spēcīgas. Galva īsa, platu pieri un deguna daļu, cieši pie ķermeņa. Ausis spēcīgas 11.5 – 13.5 cm. Mātītes smalkākas formas, ieteicams bez pakakles. Vecākām mātītēm pieļaujama neliela pakakle.

Dzīvmasa:

13.tabula

2.50 – 2.99 kg	3.00 –3.49 kg	3.50 – 4.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums. Apmatojums vidēji garš., biezs. Ausis labi apmatotas.

Virskrāsa. Pamatkrāsa var būt melna, zila, havannas krāsā. Virskrāsa uz ķermeņa , galvas, ausīm, kājām ir melna, zila, havannas. Vēdera daļa, iekšpuse kājām, astes apakšējā daļa balta. Acis melnajam tumši brūnas, zilajiem zilpelēkas, havannas brūnas ar sarkanu spīdumu.. Nagi tumša raga krāsā.

Zīmējums. Balts zīmējums ap nāsīm, acīm, vaigiem un ausīm un pie ausu pamatnes ķīlis. Kāju apakšējā daļa balta. Balti akotmati pārklāj sānu daļu līdz pusei, pakaļējo daļu, kāju priekšpusi.

Pavilna. Pavilna pa visu ķermeni tumši zila

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

TĪRINGAS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis plecīgs, krūšu un pakaļējā daļa plati, izteiktu muguras līniju un noapaļotu pakaļdaļu. Kājas spēcīgas un vidēji garas. Galva īsa, plata un sēž cieši uz ķermeņa. Ausis spēcīgas 10.0 – 12.0 cm. Trusenes nedaudz smalkākas formas un bez pakakles. Vecākām trusenēm pieļaujama neliela pakakle.

Dzīvmasa:

14.tabula

3.00 – 3.24 kg	3.25 – 3.49 kg	3.50 – 4.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums vidēji garšs un biezs, norobežojums vienmērīgs, bet ne rupjš. Ausis labi apmatotas.

Segkrāsa ideālā variantā dzeltenī sarkanīgi brūns ar tumšiem akotmatiem un pāri ruds plīvurs. Vēdera krāsa tumša. Acis brūnas, nagi tumša raga krāsā.

Zīmējums: Maska, ne augstāk par acīm, ir bez rudiem matiem, ap nāsīm tumšāka. Ausis un kājas tumšas ar rudu. Ap acīm tumši riņķi. Vaigi tumši ar rudu. Aste tumša ar gaišiem akotmatiem caurausta.

Pavilna. Pavilna spēcīga, dzeltenī sarkanīga. Pie tumša zīmējuma pavilna krēmīga līdz zilpelēkai.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

ZAKTRUSIS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis proporcionāls, pagarināts, augsti stāvošs. Mugura skaisti izliekta, vēders uzrauts, krūtis platas un brīvi izvērstas. Galva iegareni ovāla. Ausis plānas, stingras, kustīgas, augsti izvietotas virs pakauša. Aste gara un stingri pieguļ pie ķermeņa. Priekškājas garas, taisnas, notur ķermeni zaķa pozā, arī pakājkājas garas un tievas. Acis gaiši brūnas. Nagi melnbrūni.

Dzīvmasa:

15.tabula

3.00 – 3.24 kg	3.25 – 3.49 kg	3.50 – 4.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums: īss, biezs, ar spēcīgu akotu.

Kājas. Priekšējās kājas izteikti garas, tipiska augsta stāvotne. Iespējami īsie pirksti atgādina kaķa ķepu. Pakājkājas paralēli ķermenim. Tēviņiem kājas spēcīgākas.

ZAKTRUSIS sarkabrūnais:

Segkrāsa: košā lapsas sarkanīgumā ar melnu noēnojumu. Vaigi, vēders un astes apakša gaišāki, sīki plankumaini. Ausīm melnas apmales. Astes augšpuse melna.

Starpkrāsa un paviļna: starpkrāsa iesarkana un asi atdalās no paviļnas krāsas. Paviļna – zila.

ZAKTRUSIS baltais:

Krāsa: Akotmati balti ar labu spīdumu pa visu ķermeni. Apakškrāsa arī balta. Acis sarkanas, nagi bez pigmenta.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

3.3. Mazās šķirnes

LIESMAINAIS

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis plecīgs, cilindrveidīgs, pakalējā daļa noapaļota. Galva īsa ar platu pieri, cieši sēž uz ķermeņa. Ausis spēcīgas, stāv taisni, noapaļotas, garums 8.0- 11.0cm. Trusenēm nedaudz smalkāks ķermenis, brīvas no pakakles.

Dzīvmasa:

16.tabula

2.00 – 2.24 kg	2.25 –2.49 kg	2.50 – 3.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums biezs, akotmati veido vienmērīgu un ne pārāk šauru slāni. Ausis labi apmatotas.

Galvas zīmējums ap nāsīm un vaigu apakšdaļa izteikta liesmu krāsa. Acu riņķi, ausu iekšpuse un pie ausu pamatnes divi plankumi liesmu krāsā.

Ķermeņa zīmējums no priekškājām līdz pakalējām sānu daļā liesmainā josla sniedzās 2-3 cm platumā. Vēdera krāsojums no segkrāsas norobežojas. Akotmatu gali ķermeņa sānos līdz $2\frac{1}{3}$ augstumā liesmaini. Liesmainais krāsojums pakauša ķīlim, kāju pirkstiem. Tas apņem ķermeņa apakšpusi līdz zodam un kāju iekšpusi.

Krāsa: Segkrāsa var būt melna, zila, havannas. Segkrāsa intensīva un spoža, bez citu krāsu matiem. Pavilna zila, vēdera pavilna liesmainā krāsā. Acu krāsa brūna, nagī tumša raga krāsā.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

RONA

Tips un ķermeņa forma: Ķermenis īss, drukns, cilindrisks, vienādi plāts priekšā un aizmugurē. Galva tuvu ķermenim bez redzama kakla. Kājas īsas un spēcīgas, aste tuvu ķermenim. Trušu māte nedaudz smalkāka par tēviņu. Vecākām mātītēm var būt neliela pakakle.

Dzīvmasa:

17.tabula

2.00 – 2.24 kg	2.25 – 2.49 kg	2.50 – 3.25 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums blīvs ar labu pavilnu un vienmērīgs. Ausis labi apmatotas.

Galvas un ausis: galvai plata piere un purns, kā arī izteikti vaigi. Ausu garums 9.0-11.0, labi nostiprinātas.

Zīmējums atbilst bērza stumbra izskatam un sastāv no plankumiem, svītrām un šļakatām, kas pēc iespējas vienmērīgāk pa visu ķermeni, ieskaitot galvu, ausis un kājas. Baltajai krāsai vajadzētu dominēt. Atsevišķi laukumi nedrīkst būt pārāk lieli, tiem nedrīkst būt asas robežas un tiem ir jāveido vienmērīga pāreja. Zīmējumam uz vēdera un astes nav nozīmes.

Krāsa: Pamatkrāsa ir balta, zīmējumu krāsa ir vidēji pelēka līdz melni pelēkai. Jo intensīvāka un skaidrāka krāsa, jo labāks ir kopējais krāsu attēls. Acis brūnas, nagi raga krāsā.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

3.4. Īsmatainās šķirnes

KASTOR REX

Tips, ķermeņa forma, uzbūve: Ķermenis viegli izstiepts. Priekšējā un pakaļējā daļa vienādi platas, pakaļdaļa labi noapaļota. Kājas vidēji garas, spēcīgas, veido vidēji augstu stāju. Aste pieguļ ķermenim. Trusenēm pieļaujama neliela pakakle. Trusenēm ķermeņa forma nedaudz smalkāka. Galva nedaudz garena. Piere un deguna daļa plata. Izteikti vaigi. Ausis spēcīgas atbilstoši ķermeņa izmēram.

Dzīvmasa:

18.tabula

2.75 – 2.99 kg	3.00 – 3.24 kg	3.25 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums biezs, mīksts, stāv vertikāli, 17-20 mm garš, dažās vietās var būt nedaudz cirtains. Akotmati 1mm garāki. Apmatojums gludāks kakla rajonā. Ausis labi apmatotas. Pakaļkāju pēdas daļa labi apmatota.

Apmatojuma struktūra: Smalkajiem, ne salocītajiem akota matiem, jābūt ar pavisam vienā augstuma. Akotmata galotnes drīkst sniegties 1mm virs apmatojuma.

Segkrāsa un vienmērīgums: Segkrāsa ir sarkanīga – kastaņbrūna un no vidus ar tumšu toni. To veido tumšie akotmati, kas veido plīvuru. Galva, ausis, krūtis, kājas, sānu tukšumi, ciskas gaišāki. Vēl gaišāki ir acu riņķi un zoda-vaigu daļa. Iekšpuse kājām, vēders un astes apakša balta līdz krēmkrāsas. Kakla daļas ķīlis pēc iespējas mazāks, krāsa gaiši brūnais tonis. Acis un nagi brūni.

Starpkrāsa un pavisam: Starpkrāsa ir sarkanbrūna apmēram 7mm. Pavisam tumši zila, vēdera pavisam zila.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

DZELTENAIS REX

Tips, ķermeņa forma, uzbūve: Ķermenis viegli izstiepts. Priekšējā un pakaļējā daļa vienādi platas, pakaļdaļa labi noapaļota. Kājas vidēji garas, spēcīgas, veido vidēji augstu stāju. Aste pieguļ ķermenim. Trusenēm pieļaujama neliela pakakle. Trusenēm ķermeņa forma nedaudz smalkāka. Galva nedaudz garena. Piere un deguna daļa plata. Izteikti vaigi. Ausis spēcīgas atbilstoši ķermeņa izmēram.

Dzīvmasa:

19.tabula

2.75 – 2.99 kg	3.00 – 3.24 kg	3.25 – 5.00 kg
8.0 punkti	9.0 punkti	10.0 punkti

Apmatojums biezs, mīksts, stāv vertikāli, 17-20 mm garš, dažās vietās var būt nedaudz cirtains. Akotmati 1mm garāki. Apmatojums gludāks kakla rajonā. Ausis labi apmatotas. Pakaļkāju pēdas daļa labi apmatota.

Galva un ausis: Galva ir nedaudz iegarena, piere un purns ir plati un vaigi specīgi. Ausis spēcīgas un stingras. Garums 11.0-13.0 cm

Virskrāsa un viendabīgums: Virskrāsa spēcīgi dzeltensarkana ar labu spīdumu. Acs un žokļa malas, augšstilbu iekšpuse un vēdera siena var būt krēmkrāsas, bet ne baltas. Astes apakšdaļa krēmkrāsas. Acis brūnas, nagi raga krāsā. Virskrāsai jābūt vienādai pa visu ķermeni. Ķermeņa sānos tai jāstiepjas līdz vēderam.

Pavilna: Pavilnai jābūt pēc iespējas līdzīgākai virskrāsai. Tā ir krēmkrāsas līdz sarkanīgam un sniedzas līdz matu pamatnei, nekļūstot baltai.

Aprūpes stāvoklis. Tikai labos kopšanas apstākļos turētiem dzīvniekiem veic vērtēšanu. Īpašnieka pienākums ir sagatavot trusi vērtēšanai. Tas ietver: tīras kājas, ausis, dzimumorgānus, labi apgrieztus un tīrus nagus.

4. Trušu izcelsmes reģistrācijas sistēma, ciltsdokumentācija

Ciltsdokumentācijas uzdevums ir nodrošināt informāciju par dzīvnieka un priekšteču izcelšanos, produktivitāti, ciltsvērtību un citiem notikumiem, kas notikuši ar dzīvnieku tā dzīves laikā. Snieguma pārbaudes datu uzskaiti veic saimniecībās, kurām ar truškopības biedrību noslēgta vienošanās par “Audzēšanas programmas truškopībā” īstenošanu.

Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecībām ir obligāti jākārt šāda ciltsdokumentācija:

- Dzīvnieka individuālās uzskaites kartīte (ciltskartīte)- elektroniski.
- Zootehniskais sertifikāts;
- Pamatganāmpulka saraksts – elektroniski;
- Jauntrušu uzskaites reģistrs – elektroniski
- Šķirnes trušu eksterjera novērtēšanas kartīte vai protokols.

4.1. Dzīvnieka individuālās uzskaites kartīte (ciltskartīte) ir obligāts ciltsdokuments šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecībās un visām pārraudzībā esošām saimniecībām. Ciltskartīti elektroniski izraksta pārraugš un apstiprina biedrību speciālisti.

Dzīvnieku individuālās uzskaites kartīti elektroniski izraksta pārraugš, kad jauntrusis ir apzīmēts. Elektronisko ciltskartīti datorprogrammā ievietojot grupā „Jauntrusis”. Ciltskartīte satur šādu informāciju:

- dzīvnieka īpašnieks, pārraudzības saimniecības numurs;
- dzīvnieka identitātes numurs, dzimums;
- šķirni;
- dzimšanas dati
- informācija par metienā dzimušiem, atšķirti, apzīmētiem;
- izcelšanās četrās paaudzēs (ja dati pieejami)- vecāku identitātes numuri, īpašnieks, adrese, eksterjera kopvērtējums un dzīvmasa;
- ziņas par dzīvnieka vakcinēšanu.

Izslēdzot jauntrusi, pārraugam jāuzrāda izslēgšanas datums un iemesls.

Uzsākot vaislas darbību, šķirnes trušu ciltskartītes tiek elektroniski pārvietoti no grupas - „Jauntrusis” uz grupu - ”Pamatganāmpulks” un dzīvniekiem izraksta Vaislas mātīšu un tēviņa individuālās uzskaites kartīti (ciltskartīti), kuru aizpilda pārraugš elektroniski, pamatojoties uz datiem, kas uzskaitīti „Jauntrušu uzskaites reģistrā”, kā arī mātes un tēva ciltskartītē un **septiņu dienu laikā reģistrē izmaiņas** – lecināšanu, atnešanos,

atšķiršanu, dzīvmasu pa mēnešiem, izņemot – metienā dzīvi dzimušu trusēnu skaitu **reģistrē divdesmit divu dienu** laikā pēc piedzimšanas.

Vaislas mātīšu un tēviņa individuālās uzskaites kartīte satur šādu informāciju:

- dzīvnieka īpašnieks, pārraudzības saimniecības numurs;
- adrese;
- identitātes numurs, dzīvnieka dzimums;
- šķirne, krāsa
- dzimšanas dati
- dzimšanas vieta
- informācija par metienā dzīvi dzimušiem, atšķirtiem, apzīmētiem;
- vaislas darbības uzsākšanas datums;
- izslēgšanas datums un iemesls;
- izcelšanās četrās paaudzēs (ja dati pieejami)- vecāku identitātes numuri, ciltsvērtība, īpašnieks, dzimšanas vieta, vērtējums;
- produktivitāte, pārraudzības dati (lecināšana, atnešanās un dzimušie, atšķirtie trusēni, to dzīvmasa pa mēnešiem – 2, 3 un 4 mēnešu vecumā);
- informācija par vaislai paredzēto metienā atlasīto jauntrušu identitātes numuriem;
- eksterjera kopvērtējums un pa pozīcijām;
- dzīvmasa;
- ziņas par dzīvnieka vakcinēšanu

No citas saimniecības iepirkto tīršķirnes dzīvnieka vaislas truša elektronisko ciltskartīti pārraugs aizpilda, izmantojot un saglabājot organizācijā izsniegtā zootehniskā sertifikāta uzrādītos datus. No Eiropas Savienības valstīm ievestā tīršķirnes dzīvnieka elektronisko ciltskartīti pārraugs izraksta, izmantojot un saglabājot ciltsdokumentos uzrādītos datus (ja dati pieejami).

4.2. Zootehniskais sertifikāts ir dzīvnieka izcelšanās un ciltsvērtības raksturojošs dokuments, to izraksta tīršķirnes trusim, pamatojoties uz biedrību datorprogrammas apkopotajiem snieguma pārbaudes datiem. Zootehniskais sertifikāts (**3. pielikums**) tiek izsniegts pie dzīvnieka pārdošanas un satur šādu informāciju:

- zootehniskā sertifikāta numurs;
- izsniedzējiestādes nosaukums;
- dzīvnieka īpašnieks, ganāmpulka un novietnes reģistrācijas numurs;
- adrese;
- tālruņa numurs
- epasts
- šķirne;
- dzīvnieka identitātes numurs, dzimums;
- dzimšanas dati
- informācija par metienā dzīvi dzimušiem, atšķirtiem, apzīmētiem;
- izcelšanās četrās paaudzēs (ja dati pieejami);
- dzīvmasa, eksterjera vērtējums un ciltsvērtība;
- tēva eksterjera vērtējums, ciltsvērtība (ja dati pieejami);
- ziņas par vakcinēšanu
- izsniegšanas datums;
- izsniedzēja pilnvarotas personas vārds, uzvārds, amats un paraksts

4.3. Pamatganāmpulka saraksts – sagatavo īpašnieks datorizēti un glabā elektroniski.

4.4. Jauntrušu uzskaites reģistrs – datorprogramma uzskaita elektroniski, kur ietver ziņas par tēviņa un mātiņas šķirni, identifikācijas numurus, pārošanas un atnešanās datumus, atnešanās rezultātus, pēcnācēju identifikācijas numurus, pēcnācēju dzīvmasu pa mēnešiem (2, 3 un 4 mēn.), ziņas par vakcinēšanu. Piezīmēs norāda izmantošanas veidu, izslēgšanas iemeslu u.c..

4.5. Šķirnes trušu eksterjera novērtēšanas kartīti

izsniedz sertificēts vērtētājs.

4.6. Izcelsmes apliecinājums - ir dzīvnieka izcelsmes apliecinājošs dokuments. To izraksta trusim, pamatojoties uz biedrību datorprogrammas apkopotajiem pārraudzības datiem. Izcelsmes apliecinājums (4. pielikums) tiek izsniegts pie dzīvnieka pārdošanas un satur šādu informāciju:

- Šķirne un krāsa;
- dzimums;
- dzimšanas dati;
- identitātes numurs;
- īpašnieku un tā adresi;
- tālruņa numurs un epasts
- izcelšanos vismaz divās paaudzēs (vecāku un vecvecāku dzimšanas datums, identifikācijas numuru, šķirni);
- informācija par metienā dzīvi dzimušiem, atšķirtiem, apzīmētiem
- ziņas par vakcinēšanu
- izcelsmes apliecinājuma numuru un izdošanas datumu;
- izsniedzējinstādes nosaukumu;
- izsniedzēja pilnvarotās personas vārdu, uzvārdu, amatu un parakstu.

5. Tīršķirnes trušu vērtēšana

5.1. Jauntrušu novērtēšana

Jauntrušu vērtējuma rādītāji ir orientējoši, bet nepieciešami.

Primāro izlasi ganāmpulkā izdara pārraugs jauntrušus atšķirot no mātēm, ņem vērā trušu mātes auglību, mātes īpašības (pienīgums, temperaments, mātes instinkts), trusēnu dzīvotspēju, kā arī dzīvmasu atšķiršanas laikā. Sver ik mēnesi. Ļoti svarīgi, lai metienā nebūtu nedzīvi dzimušo trusēnu. Maksimāli pieļaujamais kritušo mazuļu % līdz atšķiršanai ir 10- 15%.

Otrā izlase notiek jauntrušiem sasniedzot 3-4 mēnešu vecumu – novērtē pēc šķirnības, dzīvmasas, eksterjera, ķepu apmatojuma, veselības stāvokļa. Šajā laikā ķermeņa uzbūves defekti jau ir pamanāmi.

Pēc apmatojuma var daļēji spriest par gaidāmo vispārējā apmatojuma biezumu. Augšanā atpalikušos vai ar eksterjera defektiem izbrāķē. Šķirnes trušu selekcijā nepieciešama regulāra jauntrušu dzīvmasas pārbaude.

Jauntrušu vērtēšana (pēc Eiropas standarta 2024)

Jauntrušus vērtē, ņemot vērā vecumam atbilstošu ķermeņa formu, tipu un uzbūvi. Kā arī apmatojumu, kopšanas stāvokli un īpašās šķirnes pazīmes. Jauntrušus vērtē no trīs mēnešu vecuma sasniegšanas līdz astoņu mēnešu vecumam.

Par pirmo mēnesi tiek uzskatīts mēnesis pēc dzimšanas mēneša. Jauntrušu vecuma novērtēšanā noteicošais ir tetovējums ausī.

Jauntruši saņem kopvērtējumu. Punktus nosaka pēc zemāk aprakstītas metodikas:

20.tabula

Ļoti labi	8 punkti
Labi	6 punkti
Apmierinoši	4 punkti
Neapmierinoši	0 punkti

Jauntrusis, kas saņem kopvērtējumu ar 0 punktiem nav ieteicams vaislai. Lai atšķirtu labākus pārstāvjus, vērtēšanas kopvērtējumam izmanto palīgpunktus, kurus novērtēšanas kartiņā apzīmē ar “+”vai “-”un attiecīgu komentāru.

Tīršķirnes jauntrušu novērtēšanas kartītes vērtējuma paraugs

21.tabula

Pazīmes		Punkti
1.	Dzīvmasa	
2.	Tips un ķermeņa forma	+ -
3.	Apmatojums	+ -
4.	Šķirnes īpašā pazīme	+ -
5.	Šķirnes īpašā pazīme	+ -
6.	Šķirnes īpašā pazīme	+ -
7.	Sanitārais stāvoklis	
Kopā:		

Jauntrušu novērtēšanas kartīnā **pirmajā** un **septītajā** ailē neraksta pozitīvus komentārus.

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **pieci** pozitīvi komentāri un nav negatīvu komentāru ailēs 1. un 7. – tiek piešķirti **7 palīgpunkti**.

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **četri pozitīvi** komentāri - tiek piešķirti **6 palīgpunkti**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **trīs pozitīvi** komentāri - tiek piešķirti **5 palīgpunkti**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **divi pozitīvi** komentāri - tiek piešķirti **4 palīgpunkti**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **viens pozitīvi** komentāri - tiek piešķirti **3 palīgpunkti**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **viens pozitīvs** komentārs un **viens negatīvs** komentārs - tiek piešķirti **2 palīgpunkti**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartīnā no 2. līdz 6. ailēs ir **viens negatīvs** komentārs - tiek piešķirts **1 palīgpunkts**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartiņā no 2. līdz 6. ailēs ir **divi negatīvi** komentāri - tiek piešķirti **0 palīgpunktu**

Ja jauntrušu novērtēšanas kartiņā no 2. līdz 6. ailēs ir **trīs vai vairāk negatīvi** komentāri – jauntrusis **nav ieteicams vaislai**.

Pozitīvie un negatīvie komentāri jauntrušu novērtēšanas kartiņā ir jāatskaita viens no otra. Tas attiecas tikai uz komentāriem, kas ir ielikti no 2. līdz 6. ailes.

Vienu vai vairākus negatīvus komentārus var kompensēt ar vienu vai vairākiem pozitīviem komentāriem tajā pašā ailē. Aile ar gan pozitīviem gan negatīviem komentāriem tiek uzskaitīts par aili bez komentāriem.

Jauntrušu novērtējuma kartiņā jābūt vismaz vienam komentāram vienā ailē.

5.2. Šķirnes trušu vērtēšana pēc fenotipa

Trešo izlasi veic jau pieaugušiem trušiem, ataudzējamos trušus novērtē pirms pārošanas (vecums atkarīgs no šķirnes). Lielās šķirnes trušus vērtē, sasniedzot **astoņu** mēnešu vecumu. **Vidējā** lieluma šķirnēm tas ir no **septiņiem** mēnešiem. **Mazās** šķirnes no **sešu** mēnešu vecuma. Vērtē pēc dzīvmasas un eksterjera sertificēts vērtētājs.

Vērtēšana pēc fenotipa ir tikai vērtēšanas daļa. To vērtē pēc vienotā Eiropas standarta (Standard 2024)

Vērtējumu veic trušiem, kuri sasnieguši vaislas gatavību atkarībā no šķirnes. Trušus vērtē (22. tabulā) pēc 7 pozīcijām 100 punktu sistēmā. Tīršķirnes trušus vērtē vērtētājs, kurš ieguvis sertifikātu šā darba veikšanai.

Tīršķirnes trušu novērtēšanas kartīte

22.tabula

Pazīmes		Punkti
1.	Dzīvmasa	10 punkti
2.	Tips un ķermeņa forma	20 punkti
3.	Apmatojums	20 punkti
4.	Šķirnes īpašā pazīme	15 punkti
5.	Šķirnes īpašā pazīme	15 punkti
6.	Šķirnes īpašā pazīme	15 punkti
7.	Sanitārais stāvoklis	5 punkti
Kopā:		100 punkti

Pielikums nr 5.- iekļauto šķirnei atbilstošo sevišķo pazīmju saraksts 4,5,6 pozīcijā

5.2.1. Trušu vērtēšana pa pozīcijām un fenotipiskās kļūdas.

Trušu šķirnes iedala 5 grupās:

1. lielā izmēra;
2. vidējā izmēra;
3. mazās;
4. pundurtruši;
5. īpaša apmatojuma struktūras.

1.pozīcija Dzīvmasa

Dzīvmasu nosaka sverot. Punktus piešķir pēc katrai šķirnei noteiktas vērtēšanas skalas.

Vieglas kļūdas

Nelielas novirzes no šķirnei ieteicamās dzīvmasas.

Smagas kļūdas

Dzīvmasa mazāka par minimālo vai pārsniedz maksimāli pieļaujamo.

2.pozīcija Tips un ķermeņa forma

Katrai šķirnei ir savs izteikts ideāltips, šķirnes īpatnību harmonija: ķermeņa, galvas, ausu, kāju samērīgums. Daudzām šķirnēm vīrišķie un sievišķie dzīvnieki ir atšķirīgi. Vīrišķības pazīmes: platāka, spēcīgāka galva un krūtis, izteiktāka muskulatūra. Sievišķie dzīvnieki ir slaidāki, smalkāki.

Ķermeņa forma:

- galva spēcīga, ar platu pieri un purnu(mātītēm var būt smalkāki), viegli izliekts profils un piere;
- ausis gaļīgas, labi apmatotas, noapaļotas, augšup vērstas v formā (izņemot auntrušus);
- kakls īss, rumpim pieguļošs (izņemot Zaķtrušus);
- pakakle (ja pieļauta mātītēm) maza un vienmērīga;
- krūtis platas, lāpstīņas pieguļ ķermenim;
- mugura plata, labi muskuļota, atbilstoši šķirnei;
- muguras līnija, sākot no kakla, viegli izliekta aizmugures virzienā un beidzas noapaļoti

- priekškājas spēcīgas, taisnas (izņemot Zaķtrušus), brīvi nes ķermeni;
- pakalķājas spēcīgas, taisnas, novietotas paralēli ķermenim;
- ciskas muskuļotas, piekļaujas ķermenim;
- aste taisna, augšupvērsta, piekļauta ķermenim;
- āda šķirnei raksturīga, pieguļoša, elastīga, stingra. Tēviņiem nedaudz rupjāka un stingrāka.

Viegļas kļūdas

Nelielas novirzes no ideāla tipa - nedaudz vājāka ķermeņa uzbūve tēviņiem un nedaudz spēcīgāka - mātītēm. Viegļa galva, ass purniņš, pārāk īsas vai garas, ķermenim neatbilstošas ausis, nelielas novirzes ausu stāvotnē un citās īpašībās, iegrimušas acis, nokārušies plakstiņi, vāji muskuļotas vai nepieguļošas lāpstiņas, šauras krūtis, vājas vai tievas priekškājas (izņemot Zaķtrušus), viegļas novirzes stājā, izliekta, ieliekta, nepareiza muguras līnija, nokāries vēders, nokarenas, nost stāvošas ciskas, šaurs iegurnis, stūraina, stāva, asa, nolaidena pakalķējā daļa, pakalķājas nav paralēlas ķermenim, nepareizi noliekta, viegli deformēta aste, spēcīga pakakle vidēji lielām šķirnēm, pārāk spēcīgi žokļi tēviņiem, āda pārāk vaļīga, irdena, rupja. Par šiem trūkumiem atskaita punktus.

Smagas kļūdas

Lielas novirzes no vēlamā tipa, kroplums un sakropļojumi, x un o kājas, nepareiza stāvotne - stipri izvērstas priekškājas, pārmērīgi izliekta vai ieliekta muguras līnija, tēviņiem tipiska mātīšu galvas forma un otrādi, nokarenas ausis (izņemot auntrušus), noliekušās ausis, šķība aste, trūkst viens vai abi sēklinieku maisiņi vai tie noslīdējuši, trūkst nagi (izņemot īkšķa), nepareizs zobu stāvoklis, hermafrodītisms, aklums, izvalbītas acis, šķība pakalķējā daļa, karpveida mugura, izslīdējis penis, trūkst sēklinieku, visām šķirnēm šķība, dubulta, pārāk liela, izplūdusi pakakle, pakakle mazajām šķirnēm, pakakle vai tieksme tās veidošanai tēviņiem un pundurtrušiem

3. pozīcija Apmatojums

Katra normāla apmatojuma šķirnes truša apmatojumu vērtē pēc pavilnas biezuma, segmatu garuma un īpašībām, kā arī pēc apmatojuma vispārējā stāvokļa. Nosakot vispārējo vērtējumu, izšķiroša nozīme ir tā biezumam. Par biezumu spriež pēc matu izturēšanās. Ja mēs tos noglaužam pretēji augšanas virzienam un nav redzama kaila āda pie matu pamatnes, kā arī jūtama matu pretestība, un tie ieņem dabīgo stāvokli - apmatojums ir ļoti biezs. Arī pavilnai jābūt biežai. Tā vienlaicīgi kalpo kā pamats segmatiem un akotmatiem. Segmati vienmērīgi nosedz pavilnu. Tie ir spoži un spēcīgi. Segmatu novērtējot, jānosaka tikai matu īpašības, nevis to krāsa. Apmatojuma spīdumu iespaido tieši segmati. Sevišķas šķirņu pazīmes (zīmējumu, iezīmes, sudrabošanu, pārļainumu, rupjumu) var iespaidot matu garums. Tādēļ dažām šķirnēm jāņem vērā, vai tas nav par garu vai īsu.

Apmatojuma garums starp lielajām, vidējām un mazajām šķirnēm ir atšķirīgs.

Apmatojums labā stāvoklī būs tikai pēc pilnīgas nomaiņas. Dzīvnieki, kuri maina apmatojumu, jānovērtē pēc maiņas pakāpes. Daži vaļīgi mati nav uzskatāmi par apmatojuma maiņu. Tikai stiprāka matu mešana ietekmē apmatojuma kvalitāti.

Apmatojums jāvērtē kopumā - pavilna un segmati. Jāņem vērā arī apmatojuma maiņas stāvoklis.

Vēl pēc apmatojuma izšķir:

Īsmatainie

Apmatojums stāvs, uz muguras tā garums 16 - 20 mm. Smalkajiem, taisnajiem segmatiem (akotmatiem) jābūt vienādā garumā vai nedaudz garākiem par pavilnu. Apmatojums kopumā atgādina samtu. Pavilna ļoti bieza. Segmati piedod kuplumu un traucē savelšanos.

Garmatainie

Vilna vienmērīgi sedz visu ķermeni un bez savēlumiem. Pamatmasu sastāda zīdaini, smalki vilnas matiņi (viegli viļņaini), kuriem pāri paceļas viegli viļņainas akotdūnas. Atsevišķi akotmati izvirzās virs vilnas matiem. Lapsu trušu apmatojums aprakstīts pēc šķirnes apraksta.

Satīnmatainie

Matu struktūra ir īpaša. Matu šķiedras smalkas, to caurmērs mazāks kā parastiem un ar caurspīdīgu apvalku. Tā rezultātā apmatojums iegūst zīdam līdzīgu spīdumu.

Vieglas kļūdas

23.tabula

Vienkrāsainās šķirnes	Sudrabetās, pārļainās šķirnes
4.poz. galva un ausis	4.poz. sudrabojuums vai pārļainums
5.poz.segkrāsa, spīdums	5.poz. vienmērīgums
6. poz. apakšējā krāsa	6.poz. apakšējā krāsa
Iezīmētās šķirnes	Albīni, baltās šķirnes
4.poz. iezīmes	4.poz. galva
5.poz. segkrāsa, spīdums	5.poz. ausis
6.poz. apakšējā krāsa	6.poz. krāsa
Šķirnes ar zīmējumu	Auntruši
4.poz. galvas zīmējums	4.poz. galvas forma
5.poz. ķermeņa zīmējums	5.poz. ausis
6.poz. krāsa	6.poz. zīmējums un krāsa
Ar apmatojuma struktūras īpatnībām	
4.poz. akotmati ; 5.poz. segkrāsa, zīmējums, satīnfaktors; 6.poz. apakšējā krāsa	

Apmatojums nedaudz īsāks vai garāks kā šķirnei paredzēts, vieglāki vai spēcīgāki segmenti, vājāk apmatotas ausis un kājas, nevienmērīgs apmatojuma segums, viegls savēlums, neliels apmatojuma paretinājums, pamaz pavisas, nedaudz pagarināti un viegli cirtoti akotmati īsmatainajiem trušiem.

Smagas kļūdas

Ļoti plāna pavisas, pastiprināta apmatojuma maiņa, akotmatu trūkums, redzamas kailas vietas, pagarināts vai saīsināts apmatojums parasta apmatojuma šķirnēm, pēdu apakša nav apmatota visām šķirnēm, stiprs savēlums.

Pozīcija Vērtēšana pēc šķirnes raksturojošām īpašībām

Snieguma pārbaudes saimniecībā vaislai paredzētie tīršķirnes truši jānovērtē obligāti. Pamatganāmpulkā iekļauj dzīvniekus, kuri ieguvuši ne mazāk par 94.0 punktiem. Vērtējumu apliecina sertificēta vērtētāja aizpildīta un parakstīta šķirnes trušu novērtēšanas kartīte un protokols (katalogs).

6. Ciltsdarba organizēšana snieguma pārbaudes saimniecībās

Mērķtiecīgs ciltsdarbs truškopībā tiek veikts šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecībās. Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecības nodrošina Latvijas trušu audzētājus ar kvalitatīvu vaislas materiālu.

Viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir pareizi izvēlēties ganāmpulka pamatsastāvu.

Komplektējot ņem vērā uzdevumus, kas izvirzīti šķirnes trušu izkopšanas plānā.

Liela nozīme ir trušu auglībai un mātes instinktam, temperamentam, dzimumpotencei, tēviņu spermas kvalitātei.

6.1. Veicamie pasākumi

Katru gadu tīršķirnes trušu ganāmpulkos nepieciešams veikt:

- individuālas produktivitātes un izcelšanas uzskaiti visiem tīršķirnes dzīvniekiem izmantojot datorprogrammu;
- vaislai paredzēto jauntrušu vērtēšanu.

6.2 Izlases un atlase

Selekcija plašākā nozīme ir izlase un atlase kā vienota procesa divas puses, kā savstarpēji saistīta vienība. Izlases un atlases ceļā, pilnvērtīgas ēdināšanas un labas turēšanas apstākļos, katrā nākamajā paaudzē iespējams iegūt dzīvniekus ar augstāku produktivitāti.

Ganāmpulkā izlasa dzīvnieku ciltskodola grupu. **Grupa sastāv no vismaz 6 matītem, 4 no kuram ir izaudzētas saimniecībā un vizmas 1 neradniecisko tēviņu.**

Vislabāko rezultātu sasniedz, ja izlasi veic pēc neliela galveno selekcijas pazīmju skaita, nosakot konkrētus mērķus un īpašības, pēc kuram izlasi veic. Izlase savukārt nosaka atlases iespējas. No ciltskodola grupas izlasa pēcnācējus ganāmpulka atražošanai un vaislas trušu tēviņu izaudzēšanai. Svarīga ir izcelšanās, jo vislielāko ietekmi uz pēcnācējiem atstāj tuvie senči- vecāki. Visvērtīgākie ir tie dzīvnieki, kuri no paaudzes uz paaudzi kļuvuši produktīvāki. Pamatsastāva dzīvnieki jānovērtē pēc pēcnācēju kvalitātes, pēc pirmajiem diviem metieniem, jo ne vienmēr pēcnācēji manto vecāku labās īpašības. Viens no iemesliem var būt pāru nesaderība. Pārošanai atlasa piemērotākos pārus.

7. Ciltsvērtības noteikšana snieguma pārbaudes saimniecībā

Trušu tēviņu un mātišu ciltsvērtību nosaka, izmantojot datus par to izcelšanos, produktivitāti un eksterjeru. Iegūto novērtējumu izmanto ciltsdarbā mērķtiecīgai labāko dzīvnieku izlasei.

7.1. Selekcijas uzdevumu sasniegšanas un ciltsvērtības noteikšanas kritēriji:

Vaislas mātītēm:

- spēju regulāri apaugļoties;
- atnešanās reižu skaits gadā;
- metiena lielumu;
- metiena izlīdzinātību;
- nedzīvi dzimušo trusēnu skaitu (norāda uz letālā gēna klātbūtni);
- mātes instinktu
- pienīgumu
- eksterjeru.

Vaislas tēviņiem:

- aktivitātes pārošanās laikā
- grūsno mātišu īpatsvaru (ne mazāk kā 92%);
- dzimušo trusēnu skaitu;
- galvenais kritērijs - trušu tēviņa meitu produktivitāte un eksterjera vērtējums izteikts selekcijas indeksā (SI).;

7.2. Vaislas trušu novērtēšana pēc pēcnācējiem

Pēc ciltsrakstiem dzīvnieka iedzimtās dotības var noteikt tikai aptuveni. Daudz precīzāk novērtējamā dzīvnieka iedzimtību un vaislas vērtību raksturo tā pēcnācēji.

Visbiežāk pēc pēcnācējiem vērtē vaisliniekus – tēviņus, jo tiem lielāka nozīme audzēšanas darbā. Mātīšu novērtēšana mazā pēcnācēju skaita dēļ daudz grūtāka, un sekmīgi to var lietot tikai, novērtējot daudzauglīgus dzīvniekus – tēviņus.

Vaislinieku – trušu novērtēšanu pēc pēcnācējiem var izdarīt divējādi:

- 1) salīdzinot pēcnācējus ar to mātēm;
- 2) salīdzinot vairāku vaislas trušu (tēviņu) pēcnācējus, cenšoties izslēgt dažādību mātīšu ietekmē.

Lai varētu noteikt, kādām mātītēm vaislinieks lietojams, aprēķina tā saucamo „indeksu”. Indeksu automātiski aprēķina datorprogrammā „Šķirnestrusis2’.

Indeksa aprēķināšana pamatojas uz pieņēmumu, ka abi vecāki - tēvs un māte - pēcnācēju īpašības noteic vienādā mērā, kas, protams, īstenībā reti kad notiek.

Ja abu vecāku ietekme uz pēcnācējiem ir vienādi spēcīga, tad tas nozīmē, ka šo pēcnācēju īpašības, piemēram, ražība, būs vienlīdzīga pusei no tēva un mātes ražības summas.

Selekcijas indekss (I) izsaka (izteic) visu saimnieciski svarīgāko pazīmju kopējo vērtību.

Trušu māšu novērtēšanai pēc trusēnu skaita un kvalitātes ir šāda zemāk minētā formula:

$$r = 0.7 P1 + 0.05 P2 + 0.02 P3 + 0.05 P4$$

P1 – trusēnu skaits metienā piedzimstot P2 – trusēnu skaits metienā atšķirot

P3 – trusēnu metiena dzīvmasa atšķirot (2 mēn. vec.)

P4 – vidēja trusēnu dzīvmasa atšķirot.

Piemērs:

$$r = 0.7 \times 8 + 0.05 \times 8 + 0.02 \times 11.2 + 0.05 \times 1.4 = 6.294$$

Atsevišķu rādītāju koeficientu lielums nosaka (noteic) pazīmes svarīgumu kopējā vērtējumā.

Pieņemsim, ka trušu māte novērtēta ar 96.5 punktiem, tad kopējais selekcijas indekss (SI) būs: $6.294 + 96.5 = 102.79$

Datorprogramma „Šķirnestrusis2” selekcijas indeksu (SI) automātiski aprēķina pēc augstākminētās

formulas:

- vaislas trušu mātītei selekcijas indeksu (SI) aprēķina pēc viņas produktivitātes un eksterjera novērtējuma.
- vaislas trušu tēviņam pēc meitu produktivitātes un eksterjera novērtējuma

Vaislas trušu tēviņu ar kopējo selekcijas indeksu (SI) 98,00 un vaislas trušu mātīti ar kopējo selekcijas indeksu (SI) ne zemāku par 98,00 un vairāk iekļauj selekcijas grupā, pārējie pamatganāmpulka dzīvnieki tiek atstāti tālākai šķirnes izkopšanai.

Izmantotā literatūra

1. Europa Standard 2012, The Breed Standard Committee.
2. Europa Standart 2024, The Breed Standart Committee
3. Sprūžs J., (2012). Metodiskie materiāli.
4. Siliņa M., Rancāns Dz.,(2007). Trušu audzēšana.

PIELIKUMI

1.pielikums

Vēlamā trušu dzīvmasa, kg

Trušu šķirnes	Mēneši								Pieaudzis
	1	2	3	4	5	6	7	8	
AU	0,7	1,5	2,5	3,5	4,0	4,5	5,0	5,5	9,0
LŠ	0,5	1,3	2,2	2,8	3,4	3,8	4,1	4,5	5,5
LGS	0,5	1,3	2,2	2,7	3,1	3,4	3,7	4,0	5,5
VZ	0,5	1,2	2,2	2,8	3,4	3,8	4,1	4,25	5,25
VZP	0,5	1,2	2,2	2,8	3,4	3,8	4,1	4,25	5,25
VM	0,5	1,2	2,2	2,8	3,4	3,8	4,1	4,25	5,25
LM	0,6	1,3	2,2	3,1	3,5	3,9	4,1	4,5	5,0
Kal	0,5	1,3	2,2	2,7	3,1	3,4	3,7	4,0	5,0
Bu	0,6	1,4	2,2	2,9	3,1	3,4	3,7	4,0	5,25
JS	0,6	1,1	1,7	2,3	2,8	3,2	3,7	4,0	5,0
JB	0,6	1,4	2,2	3,2	3,7	3,8	3,9	4,0	5,5
BA	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	2,9	3,2	3,5	4,25
T	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	2,9	3,2	3,5	4,25
ZA, Zasb	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	2,9	3,2	3,5	4,25
Lie	0,4	0,8	1,2	1,6	2,1	2,3	2,5	2,5	3,25
RO	0,4	0,8	1,2	1,6	2,1	2,3	2,5	2,5	3,25
KRex, DZ Rex	0,5	0,9	1,4	1,9	2,3	2,7	3,3	3,0	5,0

Šķirņu saīsinājumu paskaidrojums: AU- Auntrusis, LŠ –Lielā šinšilla, LGS- Lielais gaišais sudrabotais, JB- Jaunzēlandes baltais, JS – Jaunzēlandes sarkanais, VZ- Vīnes zilais, VM – Vīnes melnais, VZP- Vīnes zilpelēkais, LM – Lielais marders, Kal - Kalifornijas, Bu- Burgundas, ZA- Zaķtrusis, ZAsb – Zaķtrusis sarkanbrūns, BA – Baltakotains , T – Tīringas, Lie- Liesmainais, RO – Rona , KRex- Kastor Rex, DZRex – Dzeltenais Rex.

Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecības paškontrolē

1. Šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecības paškontroli veic biedrības pilnvarota persona _____
2. Saimniecības īpašnieks _____
3. Adrese _____
4. Ganāmpulka reģ. Nr _____
5. Novietnes reģ. Nr _____
6. Saimniecības pārraudzības Nr _____
7. Izkopjamās šķirnes:

Apsekojot saimniecību, vērtē pēc šādiem kritērijiem

	Vērtēšanas kritēriji	Atbilst	Neatbilst	Piezīmes
1.	Trušiem jābūt apzīmētiem (skaidri salasāmiem numuriem)			
2.	Pārraudzības dati ievadīti datorprogrammā atbilstoši pārraudzības MK noteikumiem un atbilstoši audzēšanas programmai			
3.	Pamatganāmpulkā nepieciešamais dzīvnieku skaits populācijā – vaislas mātītes 6 t.sk. 4 savā saimniecībā izaudzētās un vienam vaislas tēviņam (vērtējot skaitu uz 1.jūliju.)			
4.	Vaislas trušu tēviņa kvalitāte – eksterjera novērtējums no 94 līdz 100 punktiem			
5.	Vaislas trušu mātīšu kvalitāte – mātītes eksterjera novērtējums no 94 līdz 100 punktiem			
6.	Jauntrušu kvalitāte – atbilstība šķirnes prasībām, dzīvīmasai			
7.	Pārskata gada laikā tiek veikta kontrolnobarošana			

8.	Turēšanas, ēdināšanas apstākļi, grupēšana pēc vecuma un fizioloģiskā stāvokļa, turēšana atsevišķi no citiem dzīvniekiem			
9.	Ganāmpulka veselības un sanitārais stāvoklis, trušu vakcinācija (akti par veikto vakcināciju)			
10	Ganāmpulka pārraugs regulāri papildina zināšanas truškopības nozares izglītojošos semināros			
11.	Īpašnieks regulāri LDC mājas lapas autorizācijas daļā ziņo par trušu skaitu un izmaiņām ganāmpulkā atbilstoši MK noteikumiem			

8. Organizācija ne retāk kā reizi divos gados pārbauda šķirnes trušu snieguma pārbaudes saimniecību.

9. Ja snieguma pārbaudes saimniecībā ir konstatētas vairākas neatbilstības, biedrība lemj par atkārtotu kontroli. Ja atkārtotā kontrolē konstatē, ka nepilnības nav novērstas, tiek ziņots Pārtikas un veterinārajam dienestam par pārkāpumiem ganāmpulkā.

	3.pielikums
IZSNIEDZĒJIESTĀDE	

ZOOTEHNISKAIS CERTIFIKĀTS NR.																	
Šķirne s nosaukums						Dzimšanas datums											
1,0/0,1		Šķirnes saīsinājums				Tetovējums K.a.			Tetovējums L.a.								
Īpašnieks : Ganāmpulka Nr. Adrese: Telefons : e-pasts :						Dzimuši Izauguši Tetovēti Svars Vērtējums Pazīmes Sl											
T 1,0		Šķ.s	K.a.	L.a.	Dz.	M 0,1		Šķ.s	K.a.	L.a.	Dz.						
Īpašnieks : Adrese:						Īpašnieks : Adrese:											
Dzimuši Izauguši Tetovēti Svars Vērtējums Pazīmes Sl						Dzimuši Izauguši Tetovēti Svars Vērtējums Pazīmes Sl											
1,0		Dz.		0,1		Dz.		1,0		Dz.		0,1		Dz.			
Šķ.s		K.a.	L.a.	Šķ.s		K.a.	L.a.	Šķ.s		K.a.	L.a.	Šķ.s		K.a.	L.a.		
Īpašnieks				Īpašnieks				Īpašnieks				Īpašnieks					
Vērtējums Svars				Vērtējums Svars				Vērtējums Svars				Vērtējums Svars					
1,0		Šķ.s	1,0		Šķ.s	1,0		Šķ.s	1,0		Šķ.s	1,0		Šķ.s	1,0		Šķ.s
K.a.		L.a.	K.a.		L.a.	K.a.		L.a.	K.a.		L.a.	K.a.		L.a.	K.a.		L.a.
Īpašnieks		Īpašnieks	Īpašnieks		Īpašnieks	Īpašnieks		Īpašnieks	Īpašnieks		Īpašnieks	Īpašnieks		Īpašnieks	Īpašnieks		
V		Sv	V		Sv	V		Sv	V		Sv	V		Sv	V		Sv
Vakcinācija																	
M.		H.		P.													

Amats:
Izsniedzējs:

Datums:
Paraksts:

TRUŠU VĒRTĒŠANAS KARTĪTĒS

iekļauto šķirnei atbilstošo sevišķo pazīmju saraksts

Šķirne	4.pozīcija	5.pozīcija	6.pozīcija
Auntrusis	galva	Ausis	krāsa, zīmējums
Lielā šinšilla	galva un ausis	Segkrāsa	pavilna
Lielais gaišais sudrabotais	sudrabojuums un tā vienmērīgums	segkrāsa un izlīdzinājums	pavilna
Vīnes zilais	galva un ausis	virskrāsa un vienmērīgums	pavilna
Vīnes zilpelēkais	galva un ausis	virskrāsa un vienmērīgums	pavilna
Vīnes melnais	galva un ausis	virskrāsa un vienmērīgums	pavilna
Lielais marders	virskrāsa	Zīmējums	pavilna
Kalifornijas	Galva un ausis	Zīmējums	krāsa
Burgundas	Galva un ausis	segkrāsa un vienveidīgums	pavilna
Jaunzēlandes sarkanais	Galva un ausis	segkrāsa un vienveidīgums	pavilna
Jaunzēlandes baltais	galva	Ausis	krāsa
Baltakotainais	virskrāsa	Zīmējums	pavilna
Tīringas	segkrāsa	Zīmējums	pavilna
Zaķtrusis sarkanbrūns	kājas	segkrāsa un vienmērīgums	starpkrāsa un pavilna
Zaķtrusis balts	Kājas	Galva un ausis	krāsa
Liesmainais	Galvas zīmējums	Ķermeņa Zīmējums	krāsa
Rona	Galva un ausis	Zīmējums	krāsa
Kastor Rex	apmatojuma struktūra	segkrāsa un vienmērīgums	starpkrāsa un pavilna
Dzeltenais Rex	Galva un ausis	Virskrāsa un vienmērīgums	pavilna